

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Україна, обравши курс на євроінтеграцію, взяла на себе обов'язки по здійсненню цілої низки правових, економічних, соціальних та екологічних перетворень в тому числі і в сільському господарстві. Законом України від 18 жовтня 2005 р. «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» серед складових державної аграрної політики передбачено розв'язання соціальних проблем сільського населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку сільських територій.

Проте відсутність законодавчого визначення дефініції «сталий розвиток сільських територій» призводить до проблем реалізації його заходів на практиці. Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського слова «sustainable development», дослівний переклад якого з урахуванням контексту, на думку вчених, може бути «життєздатний розвиток», а розширене його тлумачення – всебічно збалансований розвиток [1, с. 3].

Роботу над концепцією сталого розвитку було започатковано Всесвітньою комісією з навколишнього природного середовища, створеною за ініціативою Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) у 1982 році під головуванням тодішньої прем'єр-міністра Норвегії Гру Харлем Брундтланд (комісія Брундтланд). За результатами діяльності цієї, оприлюднено звіт «Наше спільне майбутнє», де вперше надавалося визначення «сталого розвитку» як такого, що задовольняє потреби теперішнього часу та не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти власні потреби [2].

На конференції ООН з навколишнього природного середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.) сталий розвиток визнано стратегією існування на ХХІ століття, відобразивши його основні завдання в Програмі дій «Порядку денному на ХХІ століття» (Agenda XXI), якою передбачалося, що людство переживає вирішальний момент в історії. Воно стикається з проблемою увічнення диспропорцій як між країнами, так і в середині країн, збільшенням рівня бідності, голодом, хворобами і неграмотністю, а також погіршенням стану екосистем, від яких залежить наш добробут. А проте інтеграція навколишнього середовища і розвитку, приділення їм більшої уваги будуть сприяти задоволенню основних потреб, підвищенню

рівня життя для всіх, кращому захисту та раціональному використанню екосистем і більш безпечному і благополучному майбутньому. Жодна нація не може досягти цього поодиночі, але разом ми можемо – через глобальне партнерство з метою сталого розвитку [3].

Задля адаптації національного законодавства до умов сталого розвитку, нашою державою було зроблено певні кроки. Зокрема, незважаючи на відсутність Національної концепції сталого розвитку, Верховна Рада України прийняла постанову від 24 грудня 1999 р «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів», яка визначила основні напрями державної політики щодо забезпечення сталого розвитку населених пунктів, правові та економічні шляхи їх реалізації, мета якої – забезпечення виходу з кризи і створення умов для сталого розвитку населених пунктів.

Сталий розвиток населених пунктів Концепцією визначено як соціально, економічно і екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо), технологічного переоснащення і реструктуризації підприємств, удосконалення соціальної, виробничої, транспортної, комунікаційно-інформаційної, інженерної, екологічної інфраструктури, поліпшення умов проживання, відпочинку та оздоровлення, збереження та збагачення біологічного різноманіття та культурної спадщини.

Проте звертає на себе увагу той факт, що вказаний нормативно-правовий акт не диференціює сталий розвиток сільських та міських регіонів, хоча світова спільнота на офіційному рівні їх розмежовує. Зокрема, на сесії Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО – Food and Agriculture Organization) (Римі, 1999 р.) було сформульовано основні ідеї сталого розвитку сільських територій, де вказувалося на те, що «головним завданням Програми сталого сільського господарства і сільського розвитку є підвищення рівня виробництва продуктів харчування стійким способом та забезпечення продовольчої безпеки. Для вирішення цього завдання необхідно підтримувати освітні ініціативи, використання економічних інновацій і розвиток прийнятних нових технологій, забезпечуючи таким чином стабільний доступ до продуктів харчування, відповідним потребам людини в харчових елементах, доступ до них бідних груп, розвиток товарного виробництва, зниження рівня безробіття, управління природними ресурсами і захист навколишнього середовища» [4].

В Україні нормативною передумовою формування законодавства про сталий розвиток сільських територій є Закон України від 17 жовтня 1990 р. «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» (в редакції від 15 травня 1992 р.), у преамбулі якого зазначається, що пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу об'єктивно впливає з виняткової

важливості та незамінності виробленої продукції сільського господарства у життєдіяльності людини і суспільства, з потреби відродження селянства як господаря землі, носія моралі та національної культури.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 року схвалено Стратегію розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Серед стратегічних цілей розвитку аграрного сектору визначено забезпечення прогнозованості розвитку та довгострокової стійкості аграрного сектору шляхом розвитку різних форм господарювання. Проте нормативно-правовий акт не містить визначень стійкості сталого розвитку, а також шляхів реалізації його ключових засад на практиці.

Таким чином, аналіз наведених міжнародних та вітчизняних нормативно-правових актів дає підстави стверджувати, що під сталим розвитком сільських територій необхідно розуміти комплексний розвиток сільських територій, який включає в себе широкий спектр складових – економічну, соціальну, екологічну, які повинні перебувати у взаємодії і взаємозв'язку для того, щоб використання природних ресурсів сільських територій для задоволення потреб нинішнього покоління здійснювалося без шкоди для можливості майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

З цього приводу цікавою є позиція професора А.М. Статівки, який наголошує на тому, що доцільно було б розробити і прийняти закон «Про сталий розвиток сільських територій» Це, по-перше, дало б змогу закріпити визначення сталого розвитку сільських територій, оскільки фахівці, юридична наука повинні оперувати легально закріпленими категоріями; по-друге, такий закон став би базисним, дозволив би відокремити виробничу сферу на селі від соціальної сфери села і сталого розвитку сільських територій, а отже, зумовив би окреме фінансування, матеріально-технічне забезпечення цієї сфери; по-третє, такий закон як нормативний акт вищої юридичної сили визначив би правові, економічні та організаційні основи реалізації державної аграрної політики щодо сталого розвитку сільських територій [5, с. 50].

Проте для запровадження концепції сталого розвитку сільських територій недостатньо прийняття лише одного закону, необхідний цілий комплекс заходів, який би сприяв гармонізації і збалансованому розвитку сільських територій. Серед таких заходів особливе місце повинна зайняти диверсифікація сільських територій за участю сільськогосподарських товаровиробників, яка з урахуванням усіх аспектів (екологічного, економічного та соціального) здатна вирішити нагальні проблеми в сільській місцевості. Адже саме на диверсифікацію, як на одну з концепцій розвитку сільських територій, у своїх документах наголошувала світова спільнота. Зокрема, у Звіті «Наше спільне майбутнє», зазначається, що «продовження економічного зростання і запровадження диверсифікації, а також розвитку технологічних та управлінських навичок, допоможе країнам, що розвиваються, пом'якшити напруженість у сільській місцевості, підвищити продуктивність і рівень споживання» [2]. Крім того, законодавством Європейсь-

кого Союзу, а саме Рішенням Ради ЄС 2006/144/ЄС від 20 лютого 2006 року передбачено стратегічні орієнтири для розвитку сільських регіонів із зазначенням основних напрямків діяльності по кожному з них. Серед таких пріоритетів визначено і покращення якості життя в сільській місцевості та стимулювання диверсифікації сільської економіки.

Список використаних джерел:

1. Збарський, В. К. Сталій розвиток сільських територій: методичні розробки / В. К. Збарський, Л. П. Поозенко, А. Ю. Носова. – К : НУБіП України, 2011. – 36 с.
2. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future [Електронний ресурс]. – 1987. – Режим доступу : <http://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm>.
3. Agenda XXI [Електронний ресурс]. – 1992. – Режим доступу : <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?documentid=52>
4. Chapter 14: Promoting Sustainable Agriculture and Rural Development: Agenda 21.Rome: FAO, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.fao.org/unfao/bodies/COAG/COAG15/X0539E.htm
5. Актуальні питання аграрного права України: теорія і практика : монографія / за ред. д-ра юрид. наук, проф. А. М. Статівки. – Х. : Вид-во «ФІНН», 2010. – 240 с.

*Курман Т.В.,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
доцент кафедри земельного та аграрного права,
кандидат юридичних наук, доцент*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ЯК ЗАСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Особливої актуальності для нашої держави на нинішньому етапі розвитку набуває забезпечення за допомогою правових засобів сталого розвитку сільськогосподарського виробництва. Це зумовлюється необхідністю виконання правових приписів чинного законодавства стосовно досягнення стратегічних цілей державної аграрної політики. Серед них: забезпечення продовольчої безпеки; підвищення конкурентоспроможності національного аграрного сектору економіки та його продукції як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках; соціальний розвиток сільських територій та збереження селянства як носія української ідентичності. Як вбачається, даний перелік необхідно доповнити наступним – це збереження навколишнього природного середовища в процесі здійснення сільськогосподарської виробничої діяльності, мінімізації її негативного, техногенного впливу на довкілля. Концепція сталого розвитку сільськогосподарського виробництва